

Antoine S enanque

Crucea de cenușă

Traducere din limba franceză și note de
Liliana Urian

„Acoperă-mă cu mantia dorinței Tale fără de sfârșit“,
Lasă-mi trupul gol să moară în frigul lumii,
Nu-l scoate din durerea lui,
Lasă-l să devină umbra durerii Tale,
Lemn al crucii Tale, protector al trupului Tău mort.
Să mă străpungă cuiele care Ți-au străpuns mâinile,
Trupul meu devenit cruce să Te poarte după ce a fost purtat.
Accept cuiele din carnea Ta.
Accept sângele din rănilor Tale.
Accept durerea spatelui și a umerilor Tăi.
Accept strigătul Tău de disperare,
Îndoiala pe care o ai când mori.
Îmi accept singurătatea după punerea Ta în mormânt,
Nesfârșita mea singurătate, fără legătură cu trupul Tău
înviat.
Și voi continua să Te port în focul care mă va mistui.
Te voi purta ca o cruce de cenușă,
O cruce de vânt și de neant.
Te voi purta chiar în inima sfârșitului meu, în noaptea
mea,
În punctul în care, înfrântă de materie și de timp,
Nu va mai rămâne din mine decât nesfârșita revărsare
a grației Tale.
Și chiar în inima acestei îmbrățișări,
Secretul iubirii Tale și al eternității mele.
Nesfârșita dorință.

MATHILDE, călugăriță beghină din Ruhl, 1324

CAPITOLUL 1

Laude

Languedoc. Mănăstirea Verfeil. 11 februarie 1367

- Ne îngheață boașele, frate Antonin.
- Astea nu-s vorbe de călugăr.
- Nu vorbele îl fac pe călugăr, ci adevărul... și adevărul este că ne îngheață boașele.
- Este într-adevăr foarte frig.
- „Într-adevăr foarte frig...” Cu siguranță, n-am fost crescuți în aceleași staule, frate Antonin. Afurisit frig englezesc!
- Aș zice mai degrabă „frig franciscan“.
- Ce mai ticăloși!
- Încetează, Robert!
- Din fericire, Dumnezeu nu-i protejează mai mult decât pe noi și le dă o bună răsplată pentru lecțiile lor de sărăcie. Iarnă blestemată, dar dreaptă, se zice că mor ca muștele, binecuvântați de scumpa lor mamă-natură, cea nemiloasă...
- Grăbește-te, suntem în întârziere!
- N-am fi în întârziere dacă n-ai fi stat o oră în latrină.
- Mațele mele sunt de vină.

— E-adevărat că bucatele-s cam scârboase.

— Tu ești cel care le gătește...

— Nu pot să fac minuni cu ce mi se dă. Nu sunt Iisus, Antonin, nu pot să prefac pișatul în licoare de trandafiri.

— Ascultă... Ne cheamă.

— Fir-ar să fie, sacristanul!

Vocea severă străpungea ceața. Traversând curtea mănăstirii, iuțiră pașii. Lacrimi de gheață spânzurau de cui-burile de rândunici congelate în colțul arcelor-butante. Depășiră un călugăr bătrân care mergea șchiopătând pe drumul spre capelă pentru prima slujbă a zilei — laudele, proslăvire a aurorei și a renașterii.

Ora 3:30. Mai era mult până la răsăritul soarelui. Laudele erau primul supliciu al călugărilor.

— La ora asta sosesc probabil...

— Cine?

— Demonii care vin după tine în ziua morții... În timpul laudelor.

— Taci, uite-l acolo...

Silueta neagră înainta spre ei. Robert încetini pasul pentru a-l lăsa să treacă înainte pe fratele său, care încasă în umăr prima lovitură. Prima era întotdeauna cea mai violentă. El o primi pe cea de-a doua, mai puțin dură, pe omoplat. Bastonul sacristanului se ridică din nou și ei se repeziră în capelă.

— Îți mulțumesc, șopti Antonin.

— Ți-am lăsat ție onoarea.

— Onoarea bastonului?

— Christos a suferit pentru tine.

— Dar și pentru trădători.

— Amin!

Lumânările tremurau. Flacăra lor galbenă pâlpâia, reținând niște raze rebegite care nu se îndepărtau de sursa lor. În spate, noaptea ridica un zid care tăia capela în două.

Îndărățul zidului, starețul.

Un strat subțire de gheață crăpa sub genunchii călugărilor și niște accese de tuse spărgeau din când în când tăcerea. Jumătatea de oră de rugăciune interioară trebuia să se înfăptuiască sub ochiul vigilant al sacristanului, care stătea în picioare pentru a-i pândi pe somnoroși.

Din fundul întunecat, unde se stingea lumina unei lămpi, se auzea o răsuflare greoaie, ciudată și îngrijorătoare, ca un geamăt venit din altă lume. Tăcerea și frigul te duceau cu gândul la moarte. Călugării tremurau de singurătate.

Vocea starețului se înălță pentru a aduce laude:

— *Alleluia laudate dominum in sanctis eius laudate eum in firmamento virtutis eius*¹.

Antonin aruncă o privire spre Robert, care se ruga alături de el. Ciudat mai era fratele Robert, cel mai rebel dintre toți la muncile zilei, dar cel mai înfocat în rugăciune. Cu trupul încovoiat până la pământ, cu mâinile împreunate, murmură cuvintele psalmului cu o pasiune egală cu cea care îl făcea să bombăne împotriva slujbilor din zori, a franciscanilor și a englezilor care băteau drumurile.

Credința îi era la fel de tare precum oasele craniului.

Ea nu-i fusese oferită cadou din cer. O dobândise prin sărăcie și suferință. Tatăl lui nu-i dăduse de ales. La

¹ „Lăudați pe Domnul, lăudați pe Dumnezeu în Locașul Lui cel Sfânt! Lăudați-L în întinderea cerului, unde se arată puterea Lui!” (în lat. în original) (N.a.).

doisprezece ani, îl târâse la frați și, în loc de rămas-bun, îi pecetluisese vocația cu aceste cuvinte: „Cum nu ești bun de nimic, vei fi bun pentru Dumnezeu“.

Starețul întoarse paginile cărții și cântă psalmul pe care gurile amorțite îl reluară în cor după el. Cântările făcură să strălucească lumânările, ale căror flăcări își recăpătau încrederea în răsuflarea călugărilor. Una, mai puternică, atinse cu lumina ei aurul unei cărți cu miniaturi și o făcu să strălucească precum un cristal. *Alleluia laudate*, cântară vocile. Clopoțelul sacristanului le făcu să tacă pentru un nou act de penitență interioară.

La ieșirea din capelă, noaptea se înseninase un pic. De la răsărit, o vagă lumină dezvăluia urmele frigului care lovea mănăstirea. Apa din puțuri înghețase și poleiul învăluia dalele claustrului pe care bătrânii călugări patinau. Mantiile lăsate la ușa capelei erau acoperite de promoroacă și căpătaseră culoarea ștersă a robelor în care frații trebuie să tremurau fără să se plângă. Glugile întărite se îndreptau spre cer precum cele ale bufonilor din bâlciuri. Siluetele în dezechilibru pe gheață ar fi putut să se alăture turmei lor ridicole.

Robert și Antonin o luară înapoi pe drumul spre chilii.

O oră pe salteaua de paie, apoi două de muncă, înainte de următoarea slujbă.

— Dacă ți-aș spune că starețul nu știe să citească?

— Și ce dacă, nici eu nu știu.

— De fapt, se corectă Antonin, el nu citește ca noi.

— De unde știi?

— Nu e destulă lumină în capelă pentru a vedea vreo literă fără lupă. Totuși urmărește rândurile și dă paginile atunci când trebuie.

— Dacă știe pe de rost psalmii, atunci de ce se preface că-i citește?

— Nu se preface, se folosește de degete precum un orb.

— Și ce contează?

— Vorbim despre lectură, este important.

Robert își înăbuși un căscat.

— Te-au pus cu mine la spălatul bucătăriei.

— Mâine?

— Da, și toată săptămâna.

Antonin ignoră privirea malițioasă a prietenului său.

— Ca să freci cratițele, n-o să-ți servească la mare lucru.

— Ce?

— Lectura ta.

— De ce te enervează că știu să citesc?

— Fiindcă ești băiat de bogătan.

— Nu pot să-mi uit cultura doar ca să-ți fac ție pe plac.

— Îți dă un aer trufaș.

Se despărțiră în pragul chiliilor după ce Robert îi dădu o palmă amicală lui Antonin pe umărul care încă îl mai dorea de la bastonul sacristanului.

— Domnul să aibă în pază mizerabila ta oră de somn, frate Antonin!

— Domnul să te aibă în pază, Robert!

Ridicându-se la fel de sus precum corbii în înaltul cerului, fosta mănăstire clunisiană¹ devenită mănăstire dominicană apărea așa cum era. Tranzitorie. Pădurile formau un ocean negru în jurul acestei pietre albe care ieșea dintr-o poiană. Marea lor întunecată urca spre ea. În mijloc, călugării semănau cu niște crabi care păreau destul de calmi pe stânca lor. Avantajul de a te afla jos

¹ Care aparține ordinului monastic clunisian al Bisericii Catolice, fondat la abația din Cluny în secolul al X-lea.

era că puteai r m ne orb la destinul lor. De acolo de sus, fiecare ar fi sim it cum îl înghite hăul.

 n pofida voca iei sărăciei pe care o avea, ordinul dominican nu vedea nicio contradic ie în a- i trimite adep ii să ocupe frumoasele ruine ale ordinelor bogate din secolul trecut. Acelea  si construiseră zidurile pentru a fi văzute, pe coline sau pe promontorii, niciodată în văi sau în scobituri ale p m ntului, a a cum cerea smerenia exagerată a comunit iilor mai evanghelice. Totu i dominicanii dispre uiau zonele rurale inculte  i preferau ora ele, unde  nv  tura era mai u or de transmis. A ez mintele se  nmul eau pentru ace ti călugări neclaustra i, care preferau denumirea de „fra i”, mai  nclina i spre ac iunea în lume dec t spre medita ia solitară. Nu erau nici preo i lega i de o biserică, nici călugări prizonieri într-o chilie, ci fra i de propovăduire. F cu i pentru a r sp ndi cuv ntul lui Dumnezeu pe drumurile lumii.

O m n stire rurală precum cea din Verfeil era o ciud tenie. Dar grandoarea ei era pe placul comunit ii. Fra ii dominicani păstraseră vie memoria războinicilor fondatori  i a m n stirilor lor construite ca niște fort re e. A a o cerea istoria lor,  nceput  cu un secol mai devreme. O istorie s ngeroas . Căci prin masacrarea ereticilor — sau mai degrabă prin binecuv ntarea săbiilor solda ilor care le tăiau capul — c stigaser  preo ii afec iunea papei.

 n acele vremuri, ereziile atacau rădăcinile Bisericii la fel precum călugării corup i care se  nmul eau, gra i, hrăpăreți  i deprava i. Ordinele de călugări care trăiau din cer it — franciscanii  i dominicanii — avuseseră dubla sarcină de a reabilita imaginea clericilor  i de a strivi viperele cu predici otrăvite.

Dorința de a face bine a celor doi fondatori era aceeași. Nu și metodele lor. Francisc dăduse exemplul unei vieți de sărăcie și de iubire, Dominic inspirase Sfânta Inchiziție care îi convertea pe indeciși prin foc.

Vocea lui Francisc se adresa inimii oamenilor rătăciți, cea a lui Dominic, cenușii lor. A lui se auzea cel mai bine.

Promisiunea rugului umpluse din nou bisericile și îndreptase greșelile teologice. Se simplificaseră discuțiile și oamenii cu suflet bun care își puneau întrebări despre o religie purificată și eliberată de sub autoritatea papei erau rugați să mediteze la greșelile lor în liniște și în izolare. Sfat de urmat.

Mănăstirea servise drept fortăreață catarilor¹ asediați de cavalerii francezi. Pietrele ei fuseseră botezate prin sângele renegaților care pretindeau o puritate blasfematoare.

Cele două ordine, ieșite din același cuib, nu avuseră, așadar, același destin. La un secol după nașterea lor, cerșetorii franciscani inspirau milă, dominicanii inspirau teamă.

Zidul de apărare fusese păstrat și mănăstirea Verfeil trebuie că era singura din Europa care avea de-a lungul zidurilor un drum de rond pe care călugării se plimbau ca niște soldați fără arme. Clădirile construite în careu în jurul bisericii lipite de mănăstire dădeau imaginea unei forțe brute și sigure pe ea. Puțin mai departe se întindea grădina de ierburi unde se cultivau plante medicinale pe care călugării le împărțeau când predicau. Și, mai departe, cimitirul în care vreo patruzeci de cruci marcau

¹ Adepți ai catarismului, doctrină creștină cu influențe gnostice răspândită în sudul Franței în secolul al X-lea. Considerați eretici de papalitate, care a organizat mai multe cruciade împotriva lor, catarii (numiți și albigenzi) au fost eradicați în 1224.

Antoine Sénanque

vârsta mănăstirii unde locuiseră trei generații de frați. În mijloc, o fosă acoperită cu un capac de bronz era plină de var al cărui nivel era verificat în fiecare lună.

Căci ciurma era încă în memoria tuturor.

CAPITOLUL 2

Misiune

— Antonin, te cheamă starețul!

Tânărul călugăr lăsa cratița pe care o freca și îl lovi ușor cu piciorul pe fratele lui care moțăia lângă șemineul pe care trebuia să-l curețe.

Munca în bucătărie făcea parte dintre corvezile convenabile. Lăsând laoparte șobolanii care mișunau peste tot, dar a căror prezență nu mai înspăimânta pe nimeni. Robert îi trăgea în țepă folosind o furcă pe care o mătina ca un cavalier.

Antonin prefera biblioteca, scriptoriul, unde regula le impunea fraților să meargă adesea, abandonând muncile manuale la care călugării celorlalte ordine erau constrânși cu rigurozitate. Frații dominicani trebuia să știe să citească. Cei mai recalcitranți, precum Robert, erau coborâți frățeste pe scara considerației reciproce. Dar Robert muncea la bucătărie cu mândrie. Neavând considerație decât pentru părerea lui Dumnezeu, cea a fraților lui îl lăsa complet indiferent.

Când venea ziua scriptoriului, era trimis să se ocupe de cârpele pentru fabrica de hârtie. Trebuia să înmoaie, să bată cu ciocanul și să ciopârțească țesăturile pentru

a extrage din ele o pastă cu care urma să acopere sitele în formă de pagină. După ce o bătea, mai r m nea s-o preseze pentru a o usca, ceea ce Robert făcea cu r vn . Pretindea că probabil era mai util să realizeze c r i dec t să le citească. Cel pu in, asuda pentru asta.

— Po i să continui tu între timp?

Antonin arăta spre crati ele pline de grăsime.

— Pot mai cu seamă să te a tept pentru a continua, zise Robert c sc nd.

Stare ul găzduia vizitele în sala capitulară unde călugării se reuneau în fiecare zi pentru atribuirea sarcinilor de lucru, primirea reclama iilor și prezentarea conflictelor.

Sacristanul îl anun   pe Antonin arunc ndu-i o privire lipsită de bun voio  . Era unul dintre cei mai b tr ni ocupan i ai mănăstirii.  ngropase o genera ie de fra i. Model de pietate aspră  i riguroasă, părea să nu iubească pe nimeni, dovedind astfel că să-l iube ti pe aproapele tău nu era o condi ie necesară pentru exercitarea voca iei de călugăr.

Pe scara antipatiilor, Antonin ocupa un loc de sus. Originea lui nobilă nu avea nicio legătură, problema era mult mai importantă. Antonin citea fran uze te  i latine te mult mai bine dec t ceilal i fra i  i, în pofida exerci iilor cotidiene ale sacristanului, mult mai repede dec t el. Or, lectura era m ndria acestuia. T n rul călugăr  i luase deja de două ori locul în scriptoriu pentru a descifra manuscrisele de copiat pe care bog  ii donatori le ofereau mănăstirii pentru m ntuirea sufletelor lor. Sacristanul nu avea alte repro uri să-i facă, dar iertarea avea limitele ei.

Stare ul a tepta a ezat l ng  strana din stejar sculptat care ajungea p n  la  n l imea pieptului. Acolo era pusă

cartea prețioasă, comoară a locului, ornată de maestrul Honoré, celebru miniaturist al secolului trecut. În afară de franciscani, dușmani ai splendorii, toate ordinele din regiune venerau biblia de la Verfeil pentru frumusețea ei.

— Apropie-te!

Starețul îi făcu semn sacristanului să plece și arătă spre un scaun de lângă al său. Antonin îi remarcă picioarele umflate, deformate de edem. Le lăsa să atârne. Parcă erau crengile unui copac bătrân, umflate de tumori și având culoarea scoarței moarte. Picioarele goale nu mai suportau atingerea ciorapilor. Degetele îi erau pline de pete violacee. Starețul lăsa în jos pătura pentru a le acoperi.

— Vreau să-ți cer o favoare.

O favoare? Antonin nu și-ar fi imaginat niciodată că va auzi acest cuvânt ieșind din gura starețului Guillaume, unul dintre oamenii cei mai respectați ai ordinului.

Stareții provinciali se înclinau în fața lui și se șoptea că el îl cunoscuse pe cel despre care nimeni nu trebuia să vorbească și al cărui nume fusese dăltuit pe lespezile sacre ale capelilor unde erau gravate numele dominicanilor iluștri. Cripta mănăstirii Verfeil avea și ea lespezile ei. Antonin o știa pe cea deasupra căreia nu trebuia să se roage.

Din cel mai mare dintre toți maeștrii, după cum susțineau zvonurile, nu mai rămăsese decât o urmă albă pe o piatră. Și niște amintiri în memoria starețului Guillaume, la fel de sacre ca niște relicve. Vai de cel care voia să știe mai mult!

„O favoare...” Robert ar fi trebuit să audă chestia asta.

Antonin se înclină cu smerenie așteptând urmarea. Starețul îl studia. Respirația lui era grea și mișcările pieptului sacadate.

— Pe cine ai alege să te însoțească să mergi după niște piei pentru un pergament, cerneală în cantitate mai mare  i pene de scris?

— Pe fratele Robert, răspunse Antonin fără ezitare.

— Ah, fratele Robert... Nu  tiu dacă a făcut destul  penitență pentru a ieși din m n stire.

— El face penitență în toate zilele, părinte.

— Ai propovăduit împreună cu el?

— Da,  n Toulouse  i în Albi. Ba chiar mi-a salvat viața la Lomers când am crezut că acei fii de catari aveau să ne dea foc.

— Catarii nu mai există, Antonin.

— El ne-a salvat viețile am ndurora, părinte.

—  tiu asta, dar mai  tiu  i că a trebuit să uez de influența mea pentru a-l scoate din închisoare când a rupt în bătaie un frate franciscan în piața publică.

— Se roagă pentru a obține iertarea Domnului  i se spovedește.

Un z mbet ușor apăru pe buzele stareșului.

— Ești un prieten credincios, Antonin.

Stareșul reluă lectura cărții cu miniaturi. Degetele lui urmau contururile literelor aurii. Adeseori, în capelă, Antonin avusese senzația că degetele stareșului aveau darul de a vedea. Că erau la fel de prețioase ca ochii pentru a pătrunde secretul cărților.

Stareșul era un om posomor t. Uneori te contempla cu bunăvoință, alteleori cu o intensă duritate. Era temut. Pedepsele lui se aplicau după regulile cele mai stricte de severitate, dar era iubit de frați, chiar  i de aceia pe care  i putea lăsa să postească trei zile, goi în chiliile lor, pentru păcate carnale.